

תעשה ולא מן העשוי במצוות סוכה

א.

בספר דברים נאמר (טז יג) "חג הסוכות תעשה לך" ודורשים חז"ל "תעשה ולא מן העשוי" ובגמרא בדף יב ע"א על דברי המשנה שם "חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן" נאמר:

"אמר ר' יעקב שמעית מיניה דר' יוחנן תרתי חדא הא ואידך החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה, חדא משום גזירת אוצר וחדא משום תעשה ולא מן העשוי ולא ידענא הי מינייהו משום אוצר והי מינייהו משום תולמ"ה".

ר' יעקב שמע שני טעמים, אחד למשנה של חבילי קש שאין מסככין בהן, והשני למשנה המופיעה בדף טו לגבי החוטט בגדיש לעשות לו סוכה שאינה סוכה. והטעמים הם:

א. גזירת אוצר, שיתבאר בהמשך הגמ' מה משמעותה.

ב. תעשה ולא מן העשוי, וכאמור ר' יעקב מסתפק איזה טעם נכון באיזה מקרה.

הגמ' ממשיכה:

"אמר ר' ירמיה ניחזי אנן דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן פעמים שאדם בא מן השדה בערב וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי ליבשה ונמלך עליה לסיכוך והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי מדהא משום גזירת אוצר הא משום תולמ"ה".

כלומר ר' ירמיה מלמדנו שר' יוחנן אומר שגזירת אוצר שייך למשנה של 'חבילי קש' וממילא משמע שתולמ"ה זהו טעם ששייך למשנת החוטט בגדיש.

אגב כך מתבאר מהי גזירת אוצר, אדם במהלך השנה יניח חבילין על הסוכה ומטרתו בכך לייבש את החבילין, ולפני סוכות יימלך בדעתו וירצה שישימשו כסכך, וזה לא טוב כי זה תעשה ולא מן העשוי שזה פסול

מהתורה, ועל כן גזרו אטו מקרה כזה, שלא מסככין עם חבילין בכלל ואפי' שם אותם לשם צל, שזוהי הכוונה הרצויה, כפי שיתבאר.

ואם זו היא גזירה ממילא הטעם השני לפסול הוא 'תעשה ולא מן העשוי' ממש מהתורה. הגמרא מוסיפה ואומרת שר' יעקב לא שמע את הדברים האלו של ר' חייא בר אבא.

הגמ' מוסיפה ואומרת שר' אשי מסתפק מדוע א"א לומר, הפוך באמת גזירת אוצר שייכת למשנה של החוטט בגדיש ודין תורה של תולמ"ה שייך גם בחבילין, א"כ מדוע דווקא בזה גזרו ובזה העמידו על פי דין תורה ולא להיפך. (כאן המקום לציין שבמהלך זה לכאורה יש מח' רש"י וריטב"א שלא ניכנס אליה אלא ננקוט בפשטות כשיטת הריטב"א). ועונה על כך הגמרא, שר' יוחנן אכן רק מדייק מהמשנה ואינו אומר מסברא את דבריו 'הכא דקתני אין מסככין בהן, לכתחילה הוא דאין מסככין משום גזירת אוצר הא דאורייתא שפיר דמי, התם דקתני אינה סוכה אפי' דיעבד מדאורייתא נמי אינה סוכה'. בחבילין המשנה נקטה לשון אין מסככין כלומר, לכתחילה לא מסככין בגלל הגזירה אבל בדיעבד יוצא ידי חובה, אבל בחוטט נוקטת המשנה את הביטוי אינה סוכה, כלומר אפי' בדיעבד זה לא סוכה ממילא ודאי שהטעם הוא תולמ"ה מדאורייתא.

תוך כדי ששואל הריטב"א, עדיין ישנה שאלה מדוע התנא נקט כך בלשון זאת, [שמתוך כך דייק ר' יוחנן], ולכן מתרץ הריטב"א שיותר שכיח המציאות של חבילין שאדם יניח את החבילין לייבוש ויימלך ולכן שם גזרו חז"ל ובחוטט כיוון שלא שכיח לא גזרו רבנן ורב אשי הקשה שסביר שחוטט גם שכיח ולכן גם שם ראוי לעשות גזירה. ואפשר לשאול שאלת פשט במה הסתפק ר' יעקב והרי ישנו דיוק כמו שר' יוחנן דייק אז במה הסתפק ר' יעקב? ואולי ר' יעקב חשב שר' יוחנן ניגש לדבר מסברא ולא מדיוק וא"כ סבר ר' יעקב כרב אשי שעל צד הסברא היה מקום לא פחות לגזור בחוטט כי זה לא פחות שכיח, אולי.

ויש מקום לברר עפ"י שיטות הראשונים מה התחדש לנו בדין של תעשה ולא מן העשוי.

ב.

תחילה יש לבדוק מה היחס ביו גזירת אוצר המופיעה בחבילין לתעשה ולא מן העשוי המופיע בחוטט בגדיש.

רש"י בד"ה "חדא, הא" מסביר שהפסול של חוטט בגדיש הוא שהסוכה נעשתה מאליה "החוטט בגדיש לעשות לו סוכה נוטל מן העומרים למטה סמוך לארץ... וסכך עשוי ועומד מאליו אינו סוכה" שזה דין של תעשה ולא מן העשוי דאורייתא, כלומר חוטט בגדיש פסול מדין תעשה ולא מן העשוי מאליו, ואם כן סוכה הנעשית מאליה אינה טובה, כי הדין של תולמ"ה ע"פ דברי רש"י כולל בתוכו, בשלב הראשון, תביעה שהאדם יעשה את הסוכה, יש דין בעשייה של האדם, וסוכה שנוצרה מאליה, פסולה.

לעומת זאת, בחבילין, אם הניח לייבש ולא לצל זה פסול ואם רוצה לתקן ולימלך ואין פסול של תולמ"ה שנעשה לא לשם צל, כלומר לעומת הדין הקודם שהבעיה הייתה בעשייה, כאן הבעיה כפי שמסביר רש"י, שהסכך הזה נעשה עם כוונות לא טובות, ואם כן ישנה בעיה לסכך איתו מדין תולמ"ה שלא לשם צל, והפתרון יהיה בעשייה לשם צל.

יוצא מדבריו שני דינים שונים שהתחדשו בתולמ"ה, האחד דין בעשייה ולא שיעשה מאליו, והשני שהסכך יהיה לשם צל ולא לדבר שכבר עשוי לא לשם צל, כלומר דין בכוונת צל שסכך שנעשה כבר שלא לשם צל יש איתו בעיה.

לעומתו הריטב"א בסוגיא (ד"ה אמר ר' יעקב) מסביר ששני הדינים של תולמ"ה הם אותו דבר, שניהם זה תעשה ולא מן העשוי שלא לשם צל, גזירת אוצר זה גזירה משום תולמ"ה וחוטט זה דין תולמ"ה, ומשמעות שניהם אותו דבר. בחבילין אנו גוזרים אטו מקרה שישים לאוצר והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי שלא לשם צל (רש"י) וכן סיבת הפסול בחוטט בגדיש 'תעשה ולא מן העשוי שלא לשם צל'. וכך מופיע בריטב"א ביב. ד"ה אר' יעקב ומבואר יותר בדף טז. לעניין חוטט בגדיש בד"ה 'זהה דתנן החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה' דהו"ל דין תולמ"ה שלא לשם צל. בהמשך דבריו שם מקשה הריטב"א על דברי רש"י לגבי חוטט בגדיש (דף טז. ד"ה אלא שאין) שבאר- "דעכשיו נעשה שם סכך מאליו ולא היה עליו שם סכך מתחילה" א"כ כפי שביארנו הפסול של רש"י בחוטט הוא תולמ"ה מאליו, חסרון בעשייה של האדם בסוכה, לעומת הריטב"א שהחסרון בעשייה לשם צל.

וצריך להבין במה נחלקו רש"י וריטב"א בחוטט בגדיש, מדוע לריטב"א הפסול הוא מדין תולמ"ה שלא לשם צל ולרש"י הפסול מדין תולמ"ה מאליו.

ג.

בפשטות ניתן היה להבין שהחילוק בין רש"י לריטב"א הוא, שלרש"י מתחדשים שני דינים, האחד סכך לשם צל ולא סכך שעשוי כבר שלא לשם צל, והשני דין בעשייה. ולריטב"א לעומת זאת אין דין בעשייה, כלומר אין צורך שהאדם יעשה את הסוכה, אלא אפי' שנעשית מאליה כשירה.

אם זה היה נכון, אזי במקרה שנפתור את בעיית הצל בחוטט בגדיש, כגון שכוונתו בעת עשיית הגדיש לחטוט אח"כ ושיישאר הסכך שלמעלה לצל (כפי שהובא בביאור הלכה סימן תרל"ה ד"ה 'אבל סוכה...'), ממילא תהיה סוכה זו כשירה לריטב"א כי אין דין בעשייה ולרש"י עדיין תהיה בעיה, שהוא רק חטט בגדיש והסכך נעשה מאליו.

אלא שכאשר מתבוננים בסוגיית מחובר בדף יא ע"א נראה שהבנה זו נדחית.

ואלו דברי המשנה "הדלה עליה את הגפן ... פסולה ... או שקצצן כשרה", אדם שהדלה את הגפן על הסוכה על מנת לסכך פסולה שהרי זה מחובר לקרקע, וממילא אם קוצץ את הגפן תהיה כשירה, ועל זה אומרת הגמ': "יתיב ר' יוסף קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר או שקצצן

כשירה ואמר רב צריך לנענע"

מעבר לקציצה של הסכך המחובר צריך לנענע את הסכך, אומנם ישנה מח' אמוראים מי הוא האמורא שדורש נענוע, אך על כל פנים יוצא שדרוש כאן נענוע של הסכך ומסביר הריטב"א בד"ה "יתיב ר' יוסף":

"...וכי אמרינן תעשה ולא מן העשוי היינו בתרי אנפי, חדא כגון היא שתחילתה בפסלות גמור דהוי מחובר ולא חשיבא סוכה כלל ואי קייץ להו ומתכשרי הויא סוכה נעשית מאליה ולפיכך צריך מעשה אח"כ, ואידך כגון חבילי עצים וכו' וה"ל תעשה ולא מן העשוי כדאיתא לקמן".

א"כ נראה בריטב"א שיש שני דינים בתולמ"ה, האחד כמחובר, שהסוכה נעשית מאליה ולכן דרוש מעשה אח"כ, והשני כחבילי קש שביארנו שפסולים מדין תולמ"ה שלא לשם צל.

יוצא אפוא שאף לריטב"א יש פסול של תעשה ולא מן העשוי מאליו, כלומר גם לריטב"א יש דין בעשייה.

אם דברינו נכונים עד כאן ואם כן גם לריטב"א יש פסול בעשייה, יש מקום לחזור ולשאול מדוע הריטב"א לא פסל את חוטט בגדיש משום סוכה הנעשית מאליה אלא משום שנעשתה שלא לשם צל.

ואולי אפשר ליישב שהריטב"א סובר שבחטיטה בגדיש באמת אני עשיתי הרי אני זה שחטט את הגדיש, כלומר אני פעלתי ליצור את הסוכה וא"כ אין חסרון בעשייה, ואילו רש"י לעומתו יסביר שכיוון שאתה לא שמת את הסכך אלא חטטת וכך נוצר סכך, ממילא יש חסרון בעשייה. כלומר, לדעת רש"י הדין של עשייה בסוכה הוא דין בסכך, אדם צריך לעשות את עיקר הסוכה, לשים את הסכך, ולעומת זאת הריטב"א סובר שהדין הוא לאו דווקא בסכך אלא בעשיית הסוכה בכלל. הוי אומר, תעשה ולא מן העשוי מאליו לרש"י העשייה של האדם בעיקר סוכה, בסכך ולריטב"א ביצירתה הכללית של הסוכה ולא דווקא בסכך.

כעת מוטל עלינו לחזור לסוגיית מחובר ולבאר שגם שם מתברר שלרש"י הדין של הנענוע (שנפסק להלכה) הוא בדווקא עשייה בסכך עצמו מצד שזה עיקר סוכה, ואילו לריטב"א לאו דווקא נענוע, אלא, זוהי האפשרות היחידה שהרי אין מה לעשות שם חוץ מזה, ולכן ע"מ לעשות מעשה כל-שהוא, ינענע, אך כאמור לאו דווקא בסכך. (ועיין שיעורי הגרי"ד הלוי על דף יא. ד"ה רש"י ד"ה "ויתיב").

בכל אופן צריך לומר שלא מספיק לריטב"א מעשה קציצה בלבד, כי לא אתה פעלת את הסוכה אלא היא נולדה בעקבות מעשה שלך, ואין זה נחשב פעולה ממשית ביצירת סוכה.

ד.

מקום נוסף בו דנים הראשונים בדין של תולמ"ה מופיע בדף ח ע"ב בעניין סוכת יוצרים שם אומרת הגמ':

”אמר ר’ לוי משום ר”מ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים
מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה
ופטורה מן המזוזה”.

יוצר שמתעסק בכדים ויש לו סוכה אחת שם הוא דר וישן וסוכה שניה
בה מציע את מרכולתו, אומרת הגמ’ שהסוכה הפנימית בה הוא גר אינה
נחשבת סוכה, ואילו החיצונה נחשבת סוכה. ונשאלת השאלה מהו הפסול
של הסוכה הפנימית, רש”י (ד”ה ”פנימית”) מסביר שהפסול הוא בחוסר
ניכרות לשם סוכה ”אם בא לישיב בתוכה בחג לשם סוכה... הכא אינה
סוכה דלא מינכרא מילתא דלשם סוכה הוא דר בו דהא כל ימות השנה
דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושנתו שם” ואומר רש”י מסברא שצריך
היכר שהדירה היא לשם סוכה. ולא מדין סוכה לשם חג כי קי”ל כב”ה
שלא צריך לשם חג.

יש אחרונים הנוטים להסביר בדברי רש”י, שהפסול הזה פוסל את הסוכה
לכל העולם, ולא רק ליוצר ואינו מדרבנן, אך ישנם אחרונים (יד אליעזר),
וכך גם מדויק בלשונו של המחבר בסימן תרל”ו סעיף ב’, שהפסול הוא רק
ליוצר עצמו כי אצלו זה לא ניכר, אך לאחרים הסוכה הזאת מצוינת
וכשרה למהדרין. וזהו לשון המחבר:

”יוצר כלי חרס שיש לו שתי סוכות וכו’ הפנימית אינו
יוצא בה ידי סוכה כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר
שדר בה לשם מצווה”

רואים שהמחבר דן ביוצר בלבד ואם כן ניתן לדייק כך גם מרש”י עצמו
שכתב ”אם בא לישיב בתוכה... דהא כל השנה דייר התם” ואפשר שרש”י
מדגיש שהפסול הוא ביוצר עצמו, אך הסוכה מצד עצמה סוכה טובה היא.
לעומתו הריטב”א ועוד ראשונים פוסלים את הפנימית מדין תולמ”ה
מפסול ולא לשם צל, שהסוכה הזאת לא נעשתה מתחילה לשם צל, ויש
כאן פסול של עשוי שלא לשם צל.

אך כאן המקום לשאול, אם הפסול הוא מדין תולמ”ה שלא לשם צל,
מדוע לרש”י אין זה נכון? והרי ראינו שלרש”י גם יש פסול של תולמ”ה
שלא לשם צל, וא”כ מדוע רש”י אומר שהסוכה הזאת כשירה לכו”ע הרי
נעשה שלא לשם צל?

אולי ניתן ליישב שרש"י סובר שסוכה זו כשרה כי באמת נעשתה לשם צל, שהרי ודאי שיש בה מטרת צל, וא"כ השאלה חוזרת לריטב"א מדוע פסל אם זה לשם צל?

ויש לומר שהסוכה הזו נעשתה לשם צל ולשם דירתו, רש"י סובר שזה כשר כי מספיק שהסוכה תעשה לשם צל ואע"פ שתעשה לעוד מטרה, הוי אומר, אין בלעדיות במטרת הסוכה אלא יש תנאי שנעשתה גם לשם צל, לשם צל זהו תנאי, אך אין הוא הייעוד הבלעדי של הסכך. לעומתו הריטב"א סובר שהסכך צריך להיות לשם צל בלבד, ואם מעורבת עוד מטרה, כגון כאן לשם דירה זה כבר פוסל.

א"כ חולקים רש"י והריטב"א בדין עשיית הסוכה לשם צל, האם זה רק תנאי לכשרות הסוכה או שזה מגדיר את הסוכה ואם כן זה צריך שיהיה עשוי רק לשם צל או לעוד משהו.

ובחבילין שרש"י פוסל משום שלא נעשתה לצל, הרי אומר בפירוש ד"ה "התורה" שהדבר נעשה רק לייבש ולא לצל וזה הבעייתיות שם. גם בסוגייה של גזירת תקרה בדף יד ע"א מצינו מחלוקת ראשונים. המשנה אומרת "מסככין בנסרים דברי ר' יהודה ור' מאיר אוסר" ואומרת הגמרא:

"אמר רב מחלוקת בנסרין שיש בהן ארבעה דר' מאיר

אית ליה גזירת תקרה ור' יהודה לית ליה גזירת תקרה"

ונחלקו הראשונים מהי גזירת תקרה, הריטב"א נוקט שהפסול שבגינו גזרו הוא שהתקרה לא נעשית לשם צל אלא לשם דירה, לעומת זאת רש"י נוקט שהפסול בתקרה הוא כי "סוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה" (ד"ה "ר' מאיר") ונראה לומר שזו סברא של רש"י, התורה אומרת 'סוכה' וא"כ לא מסתבר שאדם יגור בביתו, זה הפך הסברא¹.

ואם כן אפשר להסביר גם כאן את החילוק בין הריטב"א לרש"י, הריטב"א דורש סוכה אך ורק לשם צל וכאן זה גם לדירה ולרש"י מהצד הזה אין בעיה כי הבית ודאי נבנה גם לצל אלא הבעיה היא שזה בית.

---

¹ החילוק בין נסרים לסוכת יוצרים הוא, שסוכת יוצרים היא באמת סוכה לכל דבר אלא שיש בעיית ניכרות בישיבה, כאן זה בית לא מסתבר שאדם יגור במקום המוגדר כבית של כל השנה כי זה בית ולא סוכה, ולא מדין שזה לא ניכר אצלה. לכאורה תהיה נפק"מ אם זה פסול רק לבעל הסוכה שלו אין ניכרות שהרי זה כמו בית, ועיין בשיעורי הגר"ד הלוי שמחלק בין הגברא לחפצא.

ניתן לסכם עד כאן שאם נכונים דברינו, הן לריטב"א והן לרש"י יש פסול כפול בדין של תולמ"ה:

א. דין בעשיית האדם שחולקים בו רש"י והריטב"א האם הוא בסוכה בכלל או דווקא בסכך.

ב. דין נוסף שמצריך שהסכך יהיה ראוי לצל ונחלקו בו האם גם לצל, או דווקא לצל בלבד ואם מעורבת בו כוונה אחרת פסול.

ה.

לעומת שיטת רש"י והריטב"א נראה שיש דעה אחרת בדברי הרמב"ם - בהלכות סוכה פ"ה, ה"ט כותב הרמב"ם:

"אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית צל"

וזו היא סיבת הפסול בגדיש, כפי שממשיך הרמב"ם:

"וכן החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה, שהרי לא

עימר גדיש זה לצל".

מבואר בדעת הרמב"ם שכל הפסול של תולמ"ה הוא בגלל שנעשה בפסול שהרי לא נעשה לשם צל, וממילא דין תולמ"ה מחדש רק דין של עשייה לשם צל, ולא דין של עשייה של האדם בסוכה. וכן שם בהלכה ' העוסקת בחבילין כותב הרמב"ם:

"והוא לא עשה סכך זה לצל ונמצאת כסוכה שנעשית

מאליה"

ופסולה מדין צל כפי הנכתב לעיל².

נפקא מינה שיוצאת מדבריו היא, כפי שכתבנו לעיל בשם הביאור הלכה בסימן תרל"ה, שאם בעיית הצל נפתרת, כגון שכוונתו בעת עשיית הגדיש לחטוט אח"כ וישאר הסכך שלמעלה לצל, לכאורה לרמב"ם זה יהיה טוב ולא נזדקק לעשייה נוספת.

אלא שהביאור הלכה בעצמו דוחה אפשרות שהרמב"ם סובר כך (כי מכל הפוסקים לא משמע כן) וע"כ הוא מיישב את הרמב"ם בצורה אחרת.

אך לולא דמסתפינא היה מקום לומר, שלא כביאור הלכה שהרי לשון הרמב"ם בה"ט נראית קשה לביאור אחר מלבד שהפסול הוא דווקא בצל,

---

² אומנם לשון הרמב"ם קצת קשה, אך קשה לומר שבחבילין שכל הראשונים מסכימים שהפסול הוא בצל יאמר הרמב"ם שהפסול הוא בעשייה.

וכן לכאורה אין אף מקום (בכל אשר ראיתי) בפי"מ לרמב"ם שהוא מבאר שהפסול של תולמ"ה מחדש דין בעשייה, אלא משמע אפילו להיפך. במשנה של חוטט בגדיש (פ"א, מ"ט) מסביר הרמב"ם:

"...תעשה ולא מן העשוי... אין ספק כי גג אותה סוכה לא

נתכוון הגודש בשעת גדישת אותן עומרים להיותם

סוכה".

ונראה להסביר כאן שהבעיה היא שזה לא לשם סוכה, כלומר לשם צל סוכה, ולא הוזכר פסול של סכך העשוי מאליו. וכן בפסול של מחובר אומר הרמב"ם בפי"מ (מ"ד) ד"ה "או שקצצן":

"כדי שיהיה נעשה לשם סוכה, כי העיקר אצלנו חג

הסוכות תעשה לך ואמרו תעשה ולא מן העשוי".

אם נכונים דברינו, יוצא אכן שלרמב"ם אין דין בעשייה וחולקים הראשונים האם דין תולמ"ה מחדש עשייה של האדם בסוכה, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה, או שהעיקר שתהיה סוכה ואפי' נעשתה מאליה (כל עוד זה גם לשם צל).

כלומר בדין של סוכה האם יש חובה של הגברא לעשות או רק על החפצא של סוכה שתיווצר.

'וישמח לבבי בקרבי לכל הקורא המעוניין להאיר ולהעיר על דברים אלו'.

ו.

אחר הכתיבה זכיתי לראות בב"ח בסימן תרל"ה שהחילוק של רש"י הוא, האם נעשה רק לצל ואז פסול או נעשה גם לצל ואז כשר.

אולם שהמג"א שם חולק על דבריו וסובר שאין מח' בין רש"י לר"ן אלא בסוכת יוצרים, האם זה עשוי לצל או לדירה שלרש"י עשוי לצל (אולי כי המבנה אינו דירה) ולר"ן עשוי לדירה (כי כוונתו לגור שם). וכן הט"ז.

יצוין שרש"י במחבר היה מקום לחשוב שהתעשה ולא מן העשוי הוא בפסול ולא לשם סוכה ואין לאומרו אלא הפסול הוא בעשייה כפי שרש"י מסביר וזה קצת שונה מחוטט בגדיש ששניהם יש חיסרון בעשייה אלא שכאן היה עשייה קצת וכאן לא היה עשייה כלל אך בכל מקרה שניהם חסרון בעשייה.

יצוין שהריטב"א סובר שהפסול הראשוני של מחובר הוא למעלה מתעשה ולא מן העשוי הפשוט כיוון שאין מעשה בכלל טוב (עיין ד"ה "היכי דמי" יא ע"ב).

אחר חתימת הדברים זכינו לראות כי את אשר חשבנו לומר בדעת הרמב"ם שלא כולל דין עשייה ממש כלומר פסול עצמי של סוכה הנעשית מאליה ללא בעיה של צל, א"א לאומרו.

ר' מנוח (מהדורת פרנקל) שולל אופציה זו ומסביר את הרמב"ם בגדיש כרש"י שהפסול הוא בכוונה הנעשית מאליה כלומר חסרון בעשייה (עיין ר' מנוח על פ"ה, ה"ט וכן ה"ב).

ונראה לומר שלא עלה על דעתו של ר' מנוח, שלרמב"ם אין את 'התעשה ולא מן העשוי' הבסיסי שהוא - חסרון בעשייה, ועל כן נזקק להסביר זאת. אחר החתימה העירני חברי שהרב קוק בבירור הלכה על דף ג. מביא את החילוק הנ"ל בסוגי תולמ"ה. והאר עינינו בתורתך. ויעויין שם.

ואח"כ העיר על דברים אלו שלכאורה הרב קוק מחלק בין תולמ"ה מאליו לבין תולמ"ה בפסול בכלל ולא דווקא בצל וא"כ אין ראייה כ"כ לדברים הללו, אולם, אולי אפשר לומר ששלא לשם צל זהו הפסול השייך - הסוכה כבר קרויה סוכה וא"כ נעשתה, אלא שלא נעשתה לשם צל ולכן פסולה.